

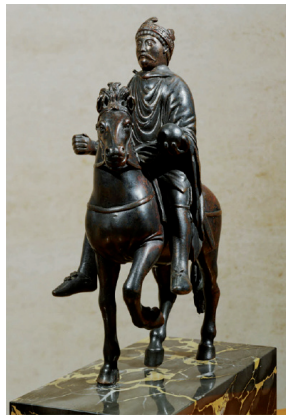
TIJD VAN MONNIKEN EN RIDDERS

Trefwoorden: Franken, graaf, horigen, leenstelsel, Saksen.

KAREL DE GROTE

(± 742 - 814)

Karel de Grote veroverde veel landen. Vier eeuwen na de val van het West-Romeinse Rijk ontstond in Europa weer een groot keizerrijk.

Franken veroveren Gallië

De Franken waren een groep Germaanse stammen. Aan het eind van de Romeinse tijd veroverden ze Gallië (het gebied waar nu België en Frankrijk liggen). Omstreeks het jaar 500 bekeerden de Franken zich tot het christendom.

Leenstelsel: leenheren en leenmannen

De Frankische koning gaf aan zijn trouwe volgelingen land in bruikleen. Als tegenprestatie moesten zij hem helpen en te paard vechten in het leger.

- Degeen die land in leen geeft, noem je de *leenheer*.
- Degeen die land in leen krijgt, is de *leenman* of *vazal*.
- De vazal beloofde zijn leenheer *levenslange trouw*.

Horigen en lijfeigenen

De koning, de adel en de kerk hadden grote domeinen (gebieden). De boeren die op de domeinen woonden, moesten pacht betalen of *herendiensten* verrichten, bijvoorbeeld door een paar dagen per week te werken op het land van hun heer. Zulke boeren, die gebonden waren aan een domein, noem je *horigen*. Ze mochten niet zomaar verhuizen. Je had ook boeren die waren gebonden aan hun heer. Zij waren onvrij. Hen noem je *lijfeigenen*.

Hofmeier wordt koning

De hofhouding van de Frankische koning werd geleid door een *hofmeier*. Een hofmeier had veel macht. Langzamerhand werd hij zelfs machtiger dan de koning! Pepijn de Derde (bijgenaamd 'de Korte') was ook hofmeier. Hij vroeg aan de paus:

Is het juist dat de machtigste man van de Franken (hijzelf dus!) geen koning van de Franken is?

De paus antwoordde dat het beter was als de man die de macht had ook koning was. En zo werd Pepijn de nieuwe koning van de Franken. Het oude Frankische koningshuis (de **MEROVINGEN**) maakte plaats voor het Frankische koningshuis van Pepijns familie: de **KAROLINGEN**.

Karel de veroveraar

In 768 werd P. de Korte opgevolgd door zijn zoon: K. de Grote. Karel was een oorlogszuchtig man. Bijna elk jaar ging hij wel op oorlogspad.

- In 774 versloeg hij de **LANGOBARDEN**, een Germaans volk dat in Noord-Italië was gaan wonen. Toen werd Karel koning van de Franken én de Langobarden.
- In het zuiden vocht hij ook tegen de **MOREN**. Dat waren Arabieren die een rijk hadden in wat nu Spanje en Portugal is.
- In het noorden vocht hij tegen de **SAKSEN**, een Germaans volk dat woonde in wat nu Noord-Duitsland is. De Saksen geloofden in de Germaanse goden, zoals Wodan en de dondergod Donar.

Reispaleizen

Karels rijk was verdeeld in gouwen. Een *gouw* werd bestuurd door een graaf. Constant toerde Karel met zijn hofhouding door zijn rijk. Overal had hij *paltsen* (paleisjes). In een palts overlegde hij met de plaatselijke graaf. Een van zijn paltsen was **HET VALKHOF** in Nijmegen. Karels lievelingspalts stond in Aken. Deze palts groeide uit tot een mooi, groot paleis.

Geleerde monniken

Karel de Grote vond wetenschap en onderwijs erg belangrijk. Daarom stichtte hij bij zijn palts in Aken een hofschool. Geleerde monniken onderwezen hem o.a. in sterrenkunde en rekenkunde. In de middeleeuwen konden bijna alleen geestelijken schrijven. Zelfs de grote Karel was een analfabeet!

In de Dom van Aken staat de KARELSCHRIJN. De botten in de kist zijn waarschijnlijk van Karel de Grote.

Koning Karel wordt keizer Karel

De Franken waren bevriend met de paus, de leider van de katholieke kerk. Toen Karel in de kerstnacht van het jaar 800 in de Sint-Pieter (de grote kerk van Rome) was, drukte de paus ineens een kroon op Karels hoofd en riep hem uit tot **KEIZER VAN HET WESTEN**. Nu was het Frankische Rijk een keizerrijk geworden. Het leek wel alsof hiermee het vroegere West-Romeinse Rijk was teruggekeerd!

Karel stierf in 814. Hij werd opgevolgd door zijn zoon Lodewijk. Keizer LODEWIJK DE VROME regeerde tot 840. Zijn rijk werd verdeeld onder zijn drie zoons. Zo viel Karels grote rijk in de 9e eeuw alweer uiteen.

VRAGEN & OPDRACHTEN

Gebruik zo nodig een atlas.

Voor vraag 13 (extra vraag) is internetaansluiting nodig.

1. Zet in chronologische volgorde

Karel de Grote, Karel de Vijfde (1500-1558), Romeinen.

.....
.....

2. Wanneer leefde Karel de Grote?

0 ± 800 jaar geleden	0 ± 1200 jaar geleden
0 ± 1000 jaar geleden	0 ± 1600 jaar geleden

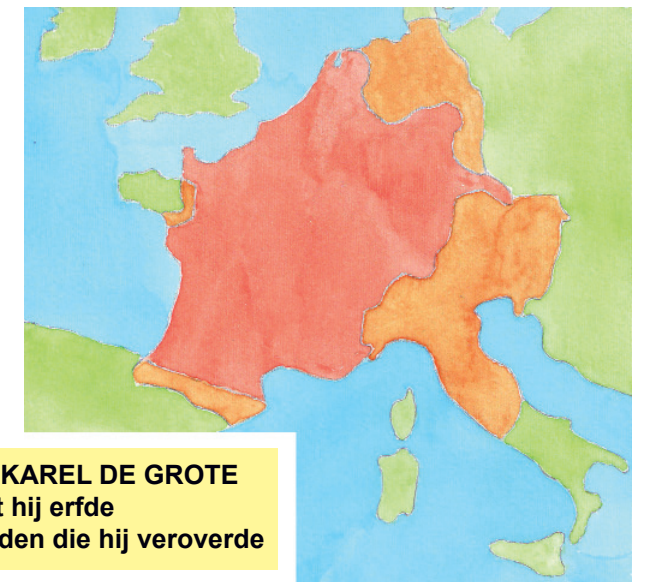
3. Koning Karel

- In 768 werd Karel koning van de .....
- Karel behoorde tot het koningshuis van Pepijn III. Hoe heette dat koningshuis? .....
- Karel heeft heel lang geregeerd. Hoelang ongeveer? ± ... jaar.

4. Inkoppertje

Al een paar eeuwen voor Karel leefde, hadden de **FRANKEN** Gallië veroverd. Welk land is naar hen genoemd?

.....

HET RIJK VAN KAREL DE GROTE
rood: het rijk dat hij erfde
oranje: de gebieden die hij veroverde

5. Het rijk van Karel de Grote

In Karels tijd bestonden landen als Duitsland en Frankrijk nog niet. Maar we doen maar even alsof.

Zet in de goede kolom: *België, Denemarken, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Ierland, Nederland, Polen, Turkije, Zwitserland.*

In het rijk lagen:

.....
.....
.....
.....

Buiten het rijk lagen:

.....
.....
.....
.....

6. Oorlogszuchtig man

Karel voerde veel oorlogen.

Zet op de goede plaats: *Langobarden, Moren, Saksen.*

- a. Karel veroverde het rijk van de ..... en werd ook hun koning.
- b. Karel vocht tegen de ..... Dat waren Arabieren die een rijk hadden op het Iberisch Schiereiland (Spanje en Portugal).
- c. In het noorden vocht hij tegen de ..... Dat was een Germaans volk. Na een wrede oorlog gaven ze zich over en werden met geweld tot het christendom bekeerd.

7. Laat je KERSENPIT kraken!

Karel werd een groot voorbeeld voor latere vorsten. Maar zelf hadden de Frankische vorsten ook hun grote voorbeelden. *Wie waren dat?*

Tip: Hier zie je een munt met de 'kop' van Karel. Misschien brengt de munt je op een idee.

8. Tussendoortje

Karels ideaal was een groot Europees rijk. Daarom wordt hij wel 'vader van Europa' genoemd.

Als tussendoortje even een moderne weetvraag:

Welke Belgische stad is het bestuurlijk centrum van de Europese Unie? .....

9. de TAALMAKERIJ

De volgende woorden horen bij de middeleeuwen:

domein, gouw, graaf, hofmeier, horige, leen, leenman, lijfeigene, palts, vazal.

Zet ze bij de juiste betekenis.

- 1. .... graafschap
- 2. .... bestuurder van een gouw
- 3. .... hoofd van de hofhouding
- 4. .... koningshof, paleis
- 5. .... groot gebied v.e. landheer
- 6. .... uitgeleend gebied
- 7. .... iemand die land van een leenheer in gebruik had
- 8. .... ander woord voor *leenman*
- 9. .... halfvrije boer die op het land van een landheer werkte
- 10. .... onvrije boer die het eigendom was van een heer

10. TOPODETECTIVE

Dit stoere ruitersstandbeeld van Karel de Grote staat op het Keizer Karelplein. Waar zal dit zijn?

- a. O Assen O Den Haag O Groningen O Nijmegen
  - b. Waarom staat het standbeeld juist in deze stad?
- .....
.....

11. extra Saksen

De Saksen woonden in wat nu Noord-Duitsland is en ook nog in een deel van het huidige Oost-Nederland. In de volksverhuizingstijd (een paar eeuwen voor Karel de Grote leefde) was een deel van de **SAKSEN** weggetrokken, samen met de **ANGELEN** (een andere Germaanse stam).

Denkvraag. Hoe heet het land waar de Angelen en de Saksen waren gaan wonen?

Tip: In de naam van dat land kun je nog altijd de naam 'Angelen' een beetje herkennen!

12. extra Oost-Romeinse Rijk

Het West-Romeinse Rijk bestond in Karels tijd allang niet meer. Het Oost-Romeinse Rijk bestond nog wel.

De Oost-Romeinse keizer zetelde in Constantinopel.

Weetvraag. Hoe heet Constantinopel tegenwoordig?

- O Athene O Istanbul O Londen O Parijs

13. extra Bij Karel op de koffie

In de Duitse stad Aken staat de bijzondere paltskapel van Karel de Grote. Om de hoek is de schatkamer van de domkerk. Daar kun je relieken zien die stukjes van zijn skelet bevatten. Dichter bij deze middeleeuwse superman kun je niet komen!

Zoek op het internet de internationale treinplanner op en beantwoord de vragen.

- a. Wat is de reistijd als je vanaf het dichtstbijzijnde treinstation in jouw buurt naar station Aken Centraal (= Aachen Hauptbahnhof) treint? .....
  - b. Door welke (grote) plaatsen rijd je dan? Noem er twee.
- .....
.....

Karel de Grote middeleeuwse superman

